

BİR ANTI-DARWINİST OLARAK NİETZSCHE

Zülfükar Emir ÖZER*

ÖZ

Nietzsche felsefesinin Darwin'in fikirleriyle nasıl bir ilişki kurduğu fikri Nietzsche okuyucuları arasında büyük bir tartışma konusudur. Bir taraf Nietzsche'yi Darwinci ilan ederken başka bir taraf Nietzsche ve Darwin düşüncelerini karşıt taraflara yerleştirir. Bu makalede ise Nietzsche'nin belli ölçüde Darwin'in fikirlerine sahip çıktığı fakat felsefesinin ortaya koymaya çalıştığı anlayışın geneli itibarıyla Darwinci değerlere sahip olmadığı iddia edilecektir. İnsanın diğer canlılarla olan ilişkisinin hesabını Nietzsche Darwin gibi doğalcı bir anlayışla verir. Darwin gibi insanın ortaya çıkışını hipotetik, tarihsel kestirimlere dayalı, bir bakış açısıyla sunar. Fakat, en genelde, kendini koruma dürtüsüne verdiği birincil önem, ilerlemeci anlayış gibi Darwin anlayışının merkezinde bulunan fikirlere üstinsan (Übermensch) düşüncesi, efendi ve köle kuvvetlerin ilişkisi üzerinden eleştiri getirir.

Anahtar Kelimeler: *Doğalcı, kendini koruma dürtüsü, üstinsan (Übermensch), efendi ve köle kuvvetleri, ilerlemeci anlayış.*

(Nietzsche as an Anti-Darwinist)

ABSTRACT

The relation between Nietzsche's philosophy and Darwin's ideas is a matter of debate among Nietzsche's readers. Some consider Nietzsche as a Darwinian, but some others put Nietzsche in an opposite position to Darwinism. In this article, I will try to show that although Nietzsche to some extent considers Darwin's ideas in his philosophy; his position is contrary to fundamental values in Darwin's understanding. Nietzsche ventures to give a naturalistic account of human being in relation to other living beings by introducing conjectures within a hypothetical approach, as Darwin does. However, he criticizes Darwin's ideas about the primariness of self-preservative drives through his ideas about overhuman (Übermensch), noble and slave forces.

Key words: *Naturalist, self-preservative drives, overhuman (Übermensch), noble and slave forces, progressive account.*

* Ankara Üniversitesi Felsefe Bölümü Araştırma Görevlisi.
FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2017 Güz, sayı: 24, s. 439-458
ISSN 1306-9535, www.flsfdergisi.com

Makalenin geliş tarihi: 15.11.2017
Makalenin kabul tarihi: 10.12.2017

Giriş

Pek çok düşünür Nietzsche'nin Darwin'den etkilendiğini, Darwin'in bulgularını insanın başkalaşımı ve aşımı hakkında olan kendi projesine adapte ettiğini ve evrim fikrinin Nietzsche'nin üst-insan kavramının altında korunduğunu iddia eder. Evrimin Nietzsche'nin ve Darwin'in düşünceleri arasındaki köprüyü kurarak, biyolojiyi ve doğal seçilimi Nietzsche düşüncesinin kurucu öğeleri haline getirdiği iddia edilir. David B. Allison'un da ifade ettiği gibi pek çok okuyucu anlaşılır ve hızlı bir şekilde Nietzsche'yi geleneksel düşüncenin içine yerleştirir ve Nietzsche'yi yüksek dereceden sosyal Darwinci olarak görür.¹ Çünkü sosyal Darwincilere göre doğal seçilimin toplumlarda da işler durumda olması için toplumların rekabeti teşvik eden yapılar olarak şekillenmesi gerekmektedir. Böylece, toplumlarda uygun ya da üstün tipin ayakta kalması sağlanabilecektir. Nietzsche'nin de mücadeleyi (*agon'u*) onayladığı ve tercih ettiği düşünülürse iki düşünce arasında üstünkörü bir şekilde benzerlik kurmak mümkün. Fakat Nietzsche'nin de konu edindiği Spencer'ın sosyal Darwinci anlayışına göre, bu rekabeti önceleme gereken özgecilik pratikleri ve duygudaşlık olmalıdır.² Çünkü öncelikle toplumun yaşamını sürdürmesi için bu pratiklerin ve duyguların gelişmiş olması gerekmektedir. Spencer sosyal evrim olarak adlandırdığı insanın seçim sürecinde toplumsal yanını oluşturan ve böylece gruplar halinde yaşamlarını sürdürmelerini sağlayan özgecilik anlayışının toplum içerisinde de devam etmesi gerektiğini iddia eder. Fakat Nietzsche'nin düşüncesinin merkezini oluşturan fikirlerden olan üst-insan (*Übermensch*) tanım olarak gelişiminin erken aşamalarında sürüyü arkasında bırakabilmiş yalnız bireylere işaret eder.³ Bu noktadan hareketle Nietzsche'yi evrimle ilişkilendirmek hatalı olacaktır. Nietzsche'nin evrimci bir anlayışla tek yönlü bir değerlendirmeye ele alnamayacağı ve daha geniş bir perspektiften ele alınması gerekliliği açıktır. Bu amaçla, Nietzsche'nin Darwinci yaklaşımdan miras aldığı noktaları ve iki yaklaşımın ortaklıklarını kısaca belirtip Nietzsche düşüncesinin Darwinci anlayıştan nasıl saptığını ve bu anlayış tarzına karşı olan eleştirilerini ortaya koyacağım.

Nietzsche, Darwin gibi, sunumunu hipotetik bir uygarlık öncesi zaman modeline yerleştirir. Darwin gibi insanın gelişimini tarih öncesi hakkında kestirimlerle ele alır. Nietzsche *Ahlakın Söykütüğü Üstüne*'de toplumsal

¹ David B. Allison, *The New Nietzsche: Contemporary Styles of Interpretation*. Cambridge: MIT Press, 1977. s.XI.

² Spencer, H. *The Data of Ethics*. Reprinted as part I of *The Principles of Ethics*.

³ Gregory Moore, *Nietzsche, Biology, and Metaphor*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. s.136.

kurumları önceleyen hipotetik koşullarda iki farklı tipolojiyi – *i.e.*, efendi ve köle tipolojilerini – konu edinerek başlarken, Darwin *İnsanın Türeyişinde* tarih öncesi zamanlardaki doğa durumu ve uygarlık durumu arasındaki bağlantıyı sağlayan olası en küçük topluluk olan ilkel kabileleri (*primitive hordes*) ele alır. Bunun yanında iki düşünür de doğalcı bir anlayışla, ahlakın tarih öncesindeki aşkınsal bir temelden kaynaklanmadığını iddia eder. Nietzsche de ahlakın toplumsallaşma ile birlikte ortaya çıktığını kabul eder. Yani Darwin’i bir etkiyle Nietzsche insan davranışını doğalcı ve soykütüksel açıklama biçimleriyle ele almaktadır.

Genel olarak iki düşünür için de biyolojik doğanın bir tarihi vardır. Darwin’e göre canlıların evrimi koşulların değişimiyle ilgili olduğu için bu koşulların tarihsel süreçler içerisinde değişmesi bazı türlerin, yetilerin ortaya çıkmasına ya da kaybolmasına sebep olmaktadır. Nietzsche için canlıların değişimi doğal dürtülerin, kuvvetlerin birbirleriyle olan ilişkileri sonucu canlılar değişim geçirirler ve belli tarihsel dönemlerde belli dürtüler ortaya çıkar ya da belli kuvvetler diğerlerine üstün gelir. Darwin’e göre bütün canlılık için geçerli ilkeler – *e.g.*, en güçlünün hayatta kalması, doğal seçim – varken, Nietzsche için de bütün canlılık kuvvetlerin mücadelesiyle ilişkilidir. Böylelikle insan, ilk bakışta iki düşünür’e göre de, diğer doğal canlılardan ayrı ya da üstün değildir. Diğer canlılar gibi insan da şans ve zorunluluğun sonucu ortaya çıkmıştır.

Nietzsche’nin Darwin bilimine olan ilgisi Darwin’in ahlak için doğalcı bir paradigma geliştirmeye çalışmasından kaynaklanır. Bu çaba Nietzsche’yi ahlakın doğuşunu saf bir doğalcılık içerisinde, Hristiyan metafiziğine uğramadan ele alma çabasına itmiştir. Nietzsche Avrupa Hristiyan kültürüne yerleşmiş insan olmayanın dışlandığı, idealleştirilmiş antropolojiye karşı çıkar ve doğa içine yerleşmiş bir organik yaşam formu olarak insanı hayvan-bilimsel bir incelemeyle tekrar ele alır. İnsanın doğallaşmasının bu geniş anlamında, Nietzsche Darwin’i düşünme biçimine katılırken, diğer yandan Darwin(izm)’i eleştirir.⁴

1. Darwin’i Anlayışın Kritiği

İstençlerin mücadelesi düşüncesinin yoğunlaştırılması ile birlikte Nietzsche biyolojik entitelerin (oluşumların), bireylerin içsel hiyerarşisine –

⁴ Ralph R. Acampora, “Nietzsche’s Feral Philosophy: Thinking through an Animal Imaginary”. Christa Davis Acampora and Ralph R. Acampora (ed.), *Nietzschean Bestiary: Becoming Animal Beyond Docile and Brutal* içinde. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers. s.2-3.

dışsal sonuçlar, hayatta kalma yerine – odaklanarak Darwinci modelin metafizik çıkarımlarına meydan okumaktadır. Nietzsche yalnızca Darwin’in değil, aynı zamanda döneminin diğer biyolojik araştırmalarının ardında yatan ahlaki kabulleri de ele almaktadır. Fakat özellikle evrim teorisinde yer alan adaptasyon, kendini koruma (self-preservation), ilerleme, yararlılık, kıtlık gibi kavramlar Nietzsche’nin ana eleştiri noktalarıdır. Çünkü bu makalede ele alınıp açıklanacağı üzere Nietzsche bu kavramların Hristiyan idealinin metafizik kalıntıları olarak Darwinizm’e miras kaldığını iddia etmektedir.

Peki Nietzsche neden miras aldığı düşünceyi acımasızca eleştirmektedir? Öncelikle Nietzsche Darwin’in evrim yorumunun reaktif olduğunu ve evrimdeki şans faktörünü tamamen reaktif bir şekilde ele aldığını iddia etmektedir. Yani Nietzsche için Darwin’in bu yorumu kendini değiştiren, aşan soylu olan enerjiyi hesaba katmamakta; tersine sürünün, kölenin dünya ve kendisi olmayan karşısındaki tavrına odaklanmaktadır. Nietzsche, Deleuze’ün işaret ettiği gibi bu noktada, Lamarck’a hayranlık duymaktadır, çünkü Lamarck aktif plastik kuvvetin adaptasyona önsel olduğunu doğru bir şekilde önceden görebilmiştir. Nietzsche için dönüştürücü enerji soylu olarak kabul edilir. Değişimin gücü, diyonizyak gücün kendisi, aktivitenin ve aktif olanın birincil tanımını vermektedir.⁵

Nietzsche neyin aktif neyin reaktif olduğunu anlamak için güçlerin mücadelesinin incelenmesi gerektiğini iddia eder. Nietzsche için güç ilişkileri güçlü ve zayıf kuvvetler arasındadır. Her olaydaki mevzu, kuvvetlerin direnme derecesi ve üstün gelme derecesi arasındaki ilişkidir. Bu anlayışa göre, yasa ya da neden-sonuç ilişkisi yerine farklı güçleri olan elemanlar arasında mücadele ilişkisi (strife, *agon*) vardır. Bu bağlamda, Nietzsche rasyonelleştirmeden ve duyusal idealleştirmeden arındırılmış fizyolojiye dayanan, iyinin ve kötünün ötesinde dürtülerle ve içgüdülerle açıklanabilecek, yeni bir dünya anlayışı ortaya koymaktadır. Doğal ve aktif olan, yeni deneyimlere imkân sağlayan ve böylece sağlıklı olan, kayıtsızlık ya da unutkanlık yetisi ile ilişkilidir. Böylelikle aktif olan üstün, dominant ve güçlü kuvvetlerdir. Fakat alt ya da bayağı kuvvetler nicelik bakımından bayağılığını nitelik yönünden ise reaktifliğini kaybetmeden üstünlük sağlayabilir.⁶ Nietzsche güçlü olanın her zaman zayıf ve bayağı olana karşı

⁵ Gilles Deleuze, *Nietzsche and Philosophy*. New York: Columbia University Press, 2006. s.42.

⁶ Gilles Deleuze, *Nietzsche and Philosophy*, s.58.

savunulması gerektiğini söyler.⁷ Darwin’de aktif ve reaktif arasındaki gibi bir ayrım olmamasına rağmen Nietzsche Darwin’e ve evrimci anlayışa karşı olarak Darwin okulunun bu mücadele içerisinde güçlü, seçkin ve kısmetli olanın mağlubiyetini arzu ettiğine işaret eder. Diğer bir deyişle Nietzsche Darwin’e karşı çıkar, çünkü onun düşüncesinde mücadelenin yerini seçim kavramı almıştır. Mücadele (*agon*) Nietzsche’de organizmayı oluşturan farklı kuvvetlerin mücadelesi, yani organizmanın içten gelen özellikleri ile ilgili, iken; seçim dışsal koşulları dikkate alır. Mücadeledeki içsel kuvvetler organizmanın koşullarla olan ilişkisini de belirler. Aktif olanın, güçlü olanın başat olması durumda organizma ya da kuvvetlerin mücadelesi her ne ile ilgiliyse dış koşulları belirlerken, reaktif olanın başat olması durumunda organizma güçsüzdür ve dış koşullara tamamen bağlı bir şekilde hareket etmek durumundadır. Seçim dış koşullara bağlı yaşamının ilkesi olarak güçsüz olanın tarafındayken Nietzsche buna karşı çıkarak güçlü olanın korunması gerektiğine işaret eder. Böylece, Nietzsche’nin de işaret ettiği gibi Darwin mücadelenin seçim düşüncesine karşıt anlamlar barındırdığını görememiştir.⁸

Seçim ve mücadele arasındaki ayrım, iki düşünürün anlayışlarındaki merkezi noktalarda karşıt pozisyonlar almaları, düşüncelerinin ne kadar farklı olduklarına işaret ediyor. Bu bağlamda Nietzsche’nin Darwin’e karşı ana eleştirilerinin kaynağında Darwin’in temel kabulleri – Darwin’in doğa anlayışı başta olmak üzere, onun özgecilik-egoizm modeli, insan ve insan doğası üzerine kabulleri, rekabetin önceliklendirilmesi, kendini koruma anlayışına ve hatta nedenselliğe olan inancı – yer almaktadır, diyebiliriz.

Genel eleştirileri biraz açmak gerekirse: Öncelikle Darwin’in teorisi özsel olarak mekanistik, öncelikli olarak da adaptasyonun dışsal faktörlerine odaklanmış durumdadır. Bu türleşme ve değişim teorisini şu formül ile özetleyebiliriz: Doğal değişimler ile birlikte hayatta kalmak için çeşitli faydalı adaptasyonlar üstün gelecek, yürürlükte kalacak ve daha az başarılı değişim adaptasyonları ise uzun vadede yok olacaktır. Fakat Deleuze’ün de vurguladığı üzere, Nietzsche’ye göre mekanizma ve amaç hayatın teorisine karşıdır ve biz bir organizmayı reaktif/köle kuvvetlere dayanarak açıkladığımız zaman bunun yeterli olduğunu düşünmüşüzdür. Fakat biz bu reaktif/köle kuvvetleri ancak onları soylu/aktif kuvvetlerle

⁷ Friedrich Nietzsche, *The Will to Power*. Walter Kaufmann and Reginal J. Hollingdale (çev.). New York: Random House, 1968, §395.

⁸ Friedrich Nietzsche, *Twilight of Idols*. Aaron Ridley & Judith Norman (çev.). Cambridge: Cambridge University Press, 2005. ‘Expeditions of an Untimely Man’, §14.

ilişkilendirdiğimiz zaman anlayabiliriz; yani mekanik bir aracı ya da son bir amaçla değil.⁹

Yeni yorumlar ve yönler veren kuvvetlerin anlık, agresif, yayılan, form veren özsel olan öncelikleri gözden kaçırılabilir, yine de "adaptasyon" organizmadaki aktif olan ve form veren yüksek fonksiyonların gerçekleşmesini takip eder.¹⁰

2. Doğal Seçilim ve İlerlemeci Bakış Açısına Karşı Nietzsche'nin eleştirileri

Doğurganlık, doğal seçilim, farklılaşma Darwin'in öncelikli olarak dış etkenlere yoğunlaştığı anlamına gelmektedir. *Türlerin Kökeni*'nde ortaya koyduğu doğal seçilim mekanizmasıyla değişen çevre koşullarında hayatta kalmanın ve bu yeni durumlara karşı başarılı uyumun önemine işaret etmektedir. Bu anlamda Darwin bu başarılı değişimlerin daha yüksek formlar ya da daha başarılı uyum sağlayabilen oluşumlar için araçsal olduğunu iddia etmektedir.

Mecazen söylenebilir ki doğal seçilim dünya üzerinden günlük ve saatlik bütün değişimleri – en küçükleri bile – mercek altına alır. Kötü olanı reddeder, iyi olanı korur ve bir araya getirir. Nerede ve ne zaman olursa olsun herhangi bir varlık için organik ve organik olmayan koşullar üzerinde bir fırsat ortaya çıkınca sessizce ve acımasızca çalışır.¹¹... Sanki doğal seçilim her varlığın iyiliği tarafından çalıştırılıyor ve her varlığın iyiliği için çalışıyor gibi bedensel ve ruhsal kazanımlar mükemmelliğe doğru ilerler.¹²

Darwin için doğal seçilim yetiştirme (*breeding*) için doğal, objektif bir vesile, yöntemdir ya da mekanizmadır. Evrimi bu anlamda ele alırsak, Darwin için evrim doğrusal bir şekilde bir aşamadan daha başarılı, gelişmiş başka bir aşamaya geçmek anlamına gelmektedir. Yani bir önceki aşamaya göre daha başarılı değişimler seçilmiş ve sonraki nesillere taşınması sağlanmıştır. Daha gelişmiş ve daha karmaşık formlara olan eğilim evrim düşüncesinin temelini oluşturmaktadır. Bu türlerin gelişmeci anlayışına dayanan düşüncede tikel

⁹ Deleuze, "Active and Reactive". David B. Allison (ed.), *New Nietzsche* içinde. New York: Delta Book, 1977, s.81-82.

¹⁰ Friedrich Nietzsche, *On the Genealogy of Morality*. Maudemair Clark and Alan J. Swenson (çev). Indianapolis: Hackett, 1998, II, §12.

¹¹ Charles Darwin, *The Origin of Species*, p.66.

¹² *Ibid.*, s.360.

olarak organizmalar pek bir anlam ifade etmezler ancak tür olarak organizmaların bir anlamları vardır.

Eğer insanın seçiliminin gücüyle ilişkisine işaret etmek istersek, doğal seçim olarak adlandırdığım ilkeye göre küçük bir değişim, eğer yararlıysa korunur. Görüyoruz ki seçimle, küçük fakat yararlı değişimlerin toplanması sonucu, insan çok büyük sonuçlar ortaya çıkarabilir ve doğanın eli tarafından verilen organik varlıkları kendi kullanımları için uyarlayabilir. Fakat doğal seçim, bu noktadan sonra göreceğimiz üzere, durmadan hareket etmek için hazır bir güçtür ve doğanın çalışmalarının zanaatın çalışmalarına olduğu gibi, insanın zayıf çabalarına üstündür.¹³

Darwin ise en uygun ya da en başarılı canlıyı “nesnel” hayatta kalma terimleriyle açıklıyor. Organizmanın var olma çabasındaki başarısı, geçirdiği değişimleri takip eden kuşaklara aktarmasıyla ilgilidir. Bu şekilde, sonraki rekabetlerde türe üstünlük sağlayacak ve bu türün en uygun olmasının yolunu açacaktır.

Doğal seçim, bir formun diğer formlara üstünlük sağlaması, aslında bu formun daha önce elde ettiği bazı avantajlar üzerinden hareket ettiğini ve bir grubun büyüklüğü de o grubun türlerinin ortak atalarından çok avantaj miras aldıklarını gösterir.¹⁴

Nietzsche çağdaşı diğer dirimselciler (Uexküll, Haeckel) gibi Darwinci gerekirci (deterministik) zorlamaya karşı durmaktadır ve yaşayan organizmaların gözlemlenebilir nedensellik, kimyanın ve fiziğin yasalarının mekanizmasıyla açıklanamayacağını kabul eder. Nietzsche'nin projesi insanın ilkel kökeninin tekrar canlandırılması ve dürtülerine tekrar aşına olması hakkındadır. Nietzsche için doğanın acımasız bir rastlantısallığı vardır ve insan şansın etkilerini azaltmayı ister.

Nietzsche'ye göre doğal seçim zorunlu olarak en üstün olanın ortaya çıkmasına ya da hayatta kalmasına neden olmaz. Yani Nietzsche'ci terimlerle ifade etmek gerekirse, herhangi bir çevresel faktörün değişimi sonucu sırf hayatta kaldılar diye bu varlıklar sarışın yırtıcıdan (*blond beast*'ten) daha üstün değildirler. Basitçe bu canlılar sadece hayatta kalmışlardır ve durum başka bir anlam ifade etmez. Eğer bu canlıların hayatta kalmalarına neden olan içkin bir özellikleri var ise – ve böylece onlar daha üstün ya da uyumlu ise – bu aslında nötr olan bir biyolojik karaktere bir değer atfetmek anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, Nietzsche için Darwin ve takipçileri hayatta

¹³ Charles Darwin, *The Origin of Species*, p.50.

¹⁴ Charles Darwin, *The Origin of Species*, s.97.

kalma olgusuna normatif bir bileşen eklemiş ve bunu kendinde bir erdem olarak göstermişlerdir.

2.1. Darwin’in Anlayışında İnsanın Merkezîliği (Evrim ve Canlılarda İlerleme)

Darwin bir yandan insanın evrendeki merkezi olduğu kabulünü sorgularken diğer yandan doğal seçimle birlikte en güzel ve en mükemmelin evrimleştiği bir evren betimler.¹⁵ Böylelikle Darwin yüce olan ve güzel olan ile uyumlu bir doğa resmi çizmektedir. Ama bu uyumun en yüce noktası insan usu/aklıdır.

Doğanın savaşından, açlıktan ve ölümden en çok yüceltilen obje olan düşünme yetisi, yani yüksek hayvan üretimi, doğrudan ortaya çıkar.¹⁶

Darwin’e karşı olarak Nietzsche, zihin ya da usun yerine fizikselliği ön plana çıkarır. Nietzsche usu insanın esas yetilerinden biri olarak görmez. Onun yerine usu özel istençlerin karakterlerinden biri olarak görür. Nietzsche kendi çağının beden çağı olacağı vurgusunu yapar. Ona kadar bilincin; bedenden ayrı ve üstün, bedenin tabi olması gereken yan olarak ele alındığını biliyoruz fakat Nietzsche için, *Güç İstenci* kitabında belirttiği gibi, artık "bilincin ölçülüleştigi bir evredeyiz."¹⁷ Ve düşünöldüğünün aksine bilinç tinsel olmayan (non-spiritual) kuvvetlerin değişimi ve bu kuvvetlerin edimliliğinin bir semptomu olarak görölmelidir.¹⁸

Hiç şüphesiz Nietzsche için aktif, soylu kuvvetler doğaları gereği bilinçten kaçarlar. Bilinç reaktif kuvvetlerin aktif kuvvetlerle olan ilişkilerini ifade eder. Yani bilinç özü gereği reaktiftir; bundan dolayı bedenin neler yapabileceğini bilmiyoruz.¹⁹ Böylelikle Nietzsche usa olan geleneksel inancı sarsmakta ve altını oymaktadır. “[İnsan] kesinlikle hayvan evriminin en yüce doruk noktası değildir. O yaratılışın tacı değildir: mükemmelleşmenin aynı seviyesinde her yaratık onun yanındadır.”²⁰ Nietzsche böylelikle bütün hayvanların ve bitkilerin dünyasının düşükten yükseğe gelişen değil, her

¹⁵ Charles Darwin, *The Origin of Species*, Gillian Beer (ed.). Oxford: Oxford University Press, 1996, s.360.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Friedrich Nietzsche, *The Will to Power*, §676.

¹⁸ Gilles Deleuze, *Nietzsche and Philosophy*, s.39.

¹⁹ Friedrich Nietzsche, *The Gay Science*. Walter Kaufmann (çev.). New York: Random House, 1974, §354.

²⁰ Friedrich Nietzsche, *Kritische Studienausgabe*, IX, I:267. Jennifer Ham & Matthew Senior, *Animal Acts: Configuring the Human in Western History* içinde, s.156.

şeyin eş zamanlı yukarda ve birbirine karşıt olduğu senkronize bir model tercih etmiştir. Jennifer Ham’ın işaret ettiği üzere insanın ortaya çıkışı ile ilgili olarak Nietzsche’nin Darwin’e karşıt olarak çok daha bozucu ve gerileyici olarak gördüğüdür.

İnsanlık daha iyiye, güçlüye, daha yükseğe doğru bir gelişme göstermez... İlerleme basitçe modern bir düşüncedir ve yanlış olan bir düşüncedir.²¹

Nietzsche bireyin biyolojik özünün bütünlüğünü oluşturan psiko-fiziksel bileşenlere odaklanmıştır. Bu teori ile birlikte, fizyolojik ve psikolojik terimler birbirine karışır ve Nietzsche için kendilik (the self) ve onun varlığı dürtülerin içsel düzeninin toplamı ve dürtülerin birbiriyle olan ilişkilerinin algılanması anlamına gelir.

“İnsanlık” hakkında konuştukları zaman insanlar, insanları doğadan ayıran temel bir şeyin fikrine sahipler. Fakat öyle bir ayırım gerçekte yoktur: “doğal” nitelikler ve insani olarak adlandırılanlar aslında ayrılamaz bir şekilde bir aradadırlar. İnsan en güçlü ve en soylu durumunda tamamen doğaldır ve tekinsiz ikili karakterine katlanır.²²

2.2. Evrimci düşünceye karşı Nietzsche’nin Üstinsanı (Übermensch)

Üstinsan ortak bir evrimsel amaç değildir. Böyle Buyurdu Zerdüş’teki İp cambazı hikâyesi üst-insanın ortak bir evrimsel amaç olarak ele alınamayacağını ve doğal seçilimin üst bir tipolojiye yol açmayacağını anlatmaktadır. Soylu ip cambazının ölümü Zerdüş’ün üst-insanın izole bireylere ilham vermesi gerektiği görüşüne varmasına sebep olmuştur çünkü Nietzsche’nin üst-insan anlayışı Darwin’de olduğu gibi kitleler ya da türler için değil, tekil ve bireysel olan içindir.

Zerdüş üstinsanın tohumunun ağlayan ve bağırarak çağıran kitlelerde değil yalnız bireylerde olduğunun şimdi farkına vardı: Bana dank etti: bana yoldaşlar lazım, yaşayan yoldaşlar... Bana dank etti: Zarathustra insanlara değil yoldaşlara konuş... Bu yeni gerçek sürüden ayrılmış ve tabletlere yeni değerler yazmayı öğrenen

²¹ Friedrich Nietzsche, *Kritische Studienausgabe*, IX, II:1166. Jennifer Ham & Matthew Senior, *Animal Acts: Configuring the Human in Western History* içinde, s.156.

²² Friedrich Nietzsche, *Kritische Studienausgabe*, IX, III:291. Jennifer Ham & Matthew Senior, *Animal Acts: Configuring the Human in Western History* içinde, s.156.

bireylere ve yoldaşlara hitap edecek: Onlar yok edici, iyi ve kötüden nefret edenler olarak çağrılmaları.²³

Nietzsche önceki bölümde bahsettiğimiz gibi fizyolojik bir anlayışa dayanan ya da bedeni yücelten bir anlayış savunduğu için anlatısındaki üst-insan da üst bir us ile ilişkili olmaz. Üst insan üst bir beden ile ilgilidir. Aslında, üst-insan tamamıyla bedendir ve dürtülerin ve içgüdülerin uyumlu bir şekilde koordine olduğu ve aktif enerjinin bu yüksek içgüdüsel koordinasyondan ortaya çıktığı daha temel bir fiziksellik ile ilişkilidir. Nietzsche'nin üst-insanı içgüdüsel olarak iyi bir şekilde ortaya çıkmanın koşullarının bedenleşmesi anlamına gelmektedir.

Darwin'in doğal seçim mekanizmasıyla tüm canlılığın dış koşullara bağlı olduğu ve değişimlerin bu koşullara bağlı olduğu anlatısına karşın Nietzsche'nin üst-insanı dışsal koşullara karşı umursamazdır. Nietzsche'nin üstün tip anlayışına göre bu tip bütün talihsizlikleri avantajına kullanarak zararları tamir etmeye çalışır. Üst-insan o kadar güçlüdür ki her şey sonunda onun için en iyi halini alır.²⁴ O dünyayla olan ilişkilenmesinde hem iyiyi hem de hastalıklı olanı hep kendisi için iyi, yani sağlıklı olana çevirir. Bütün yaralarından ve hastalıklarından bir avantaj elde eder. Dirk Johnson'un belirttiği gibi üst-insan (*Übermensch*) yalnızca çokluk, taşma ve zenginlik imgelerinin şiirsel bir şekilde ifade edilebilen daha yüksek bir fizyolojik farkındalığın bedenleşmiş halidir.²⁵ Kısaca, üst-insan için dış koşullar çok az anlam ifade etmektedir. Başarılı tipler kendi anlamlarını yaşamın rastlantısal dış koşulları üzerine yansıtırlar. Üst-insan da riske eder, tehlikeye girer ve maceraya kucak açar hem de yeryüzünden tükenme, soyunun yok olması pahasına. Aslında üst-insan en az hayatta kalmaya yatkın olandır, Darwin'in hayatta kalma çabası içerisinde.

3. Darwin'in kendini koruma içgüdüsüne Karşı Eleştiriler

Üst insan kendini korumak yerine harcar, tüketir. Riske girerek, tehlikeye atılarak ve ihtiyatı göz ardı ederek Darwinici terimlerle hayatta kalma ve üreme şansını azaltır. Üstün olanın kendini koruma içgüdüğü bağlantısız haldedir ve dışı akan kuvvetlerin yoğun baskısı herhangi bir

²³ Friedrich Nietzsche, *Thus Spoke Zarathustra*. R. J. Hollingdale (çev.). London: Penguin Books, 1969, “Prologue”, §9.

²⁴ Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*. Aaron Ridley & Judith Norman (çev.). Cambridge: Cambridge University Press, 2005, ‘Why I am So Wise’, §2.

²⁵ Dirk R. Johnson, *Nietzsche's Anti-Darwinism*. Cambridge: Cambridge University press, 2010, s.50.

gözetime veya ihtiyata izin vermez.²⁶ Nietzsche'ye göre kendini koruma arzusu sıkıntılı bir durumda ortaya çıkan fiziksel bir problemdir.

Kendini koruma arzusu sıkıntılı bir durumun, kuvvetin yayılmasını amaçlayan, kendini korumayı riske eden ve kurban eden yaşamın temel dürtüsünün gerçek bir sınırlandırmasının semptomudur. Bu durum semptomatik olarak düşünülmeli; bazı filozofların - örneğin tüketilmesi gereken Spinoza - kendini koruma içgüdüsünün belirleyici olduğunu düşündükleri zamanlarda böyle görmek zorundaydılar; çünkü onlar sıkıntılı koşullar altındaydılar.²⁷

Nietzsche için modern doğa bilimleri de baştan sona bu Spinozacı dogma ile karışmıştır ve yakın zamanda ise bu durumun daha kötü bir temsilcisi olan Darwinizmin var olma çabasının tek taraflı doktrini ile ilişkilendirilmiştir. Bunun sebebi, Nietzsche için, doğa bilimcilerinin kökenidir. Bilim insanları sıradan, alelade insanlardandır ve onların ataları ise hayatta kalma zorluklarını pekiyi bilen insanlardır. Ve bu insanlar Nietzsche'ye göre küçük insanların kalabalıklarından ve sıkıntılarında ortaya çıkmışlardır... Fakat var olmak için mücadele yalnızca bir istisnadır, yaşama istencinin belirli bir süre kısıtlanmasıdır. Büyük ve küçük mücadeleler her zaman üstünlük, büyüme, yayılma ve gücün etrafında döner - yaşama istenci olan güç istenci ile uyumlu olarak.²⁸

Bunun yanında, Nietzsche türlerin kendini koruma içgüdüleri ön kabulüne karşı çıkar. Ona göre biyoloji bilimleri halen metafizik kalıntılarından kurtulabilmiş değildir ve o tür kavramına ait içsel teleolojiyi, sanki doğa bir şekilde türler ve onların korunması ile ilgiliymiş gibi olan bakış açısını sorgular.

Türün yaşaması amacıyla çok fazla kişinin feda edilmesi yanlış bir bakış açısı çünkü böyle bir "amaç"; tür diye bir şeyin olmaması gibi, yoktur. Yalnızca çok sayıda farklı bireysel tip vardır. Bundan dolayı feda etme, boşa harcama olamaz! Ve böylece bu süreçte mantıksızlık da yoktur! - Doğa türleri korumayı arzu etmez!²⁹

Evrimsel süreçte ne belirlenmiş bir yön ne de bir amaç olabilir. Bir şeyin, bir geleneğin, bir organın gelişiminde bir amaca yönelik ilerleme olamaz.³⁰ Bundan dolayı, Nietzsche için evrim farklı bir tipin istencini doğal

²⁶ Friedrich Nietzsche, *Twilight of Idols*, 'Skirmishes of an Untimely Man', §44.

²⁷ Nietzsche, Friedrich, *The Gay Science*, §349.

²⁸ *Ibid.*

²⁹ Friedrich Nietzsche, *Kritische Studienausgabe*, IX, s.508. Dirk R. Johnson, *Nietzsche's Anti-Darwinism* içinde, s.62.

³⁰ Friedrich Nietzsche, *On the Genealogy of Morality*, II, §12.

görüngüye yansıtmaya çalıştığı doğal belirtilerin pek çok yorumlarından sadece bir tanesidir. Böylelikle Nietzsche Darwinci istenci hesaba alır ve buna kendini korumayı birincil dürtü sayması bakımından değer verir. Diğer bir deyişe, Nietzsche Darwinci teorilerin kendilerinin bir çeşit istenç türünü yansıttığına işaret eder.

Kendini koruma dürtüsü diye bir şey yoktur – haz verenin arayışı ve haz vermeden kaçınma bu dürtü ile ilgili gerekli her şeyi açıklar. Kendini tür üzerinden koruma diye bir içgüdü de yoktur. Bunlar tamamen mitolojidir... Doğurmak, yavrulemek bir haz meselesidir. Bunun sonucunda üreme olur; üreme olmadan hazzın bu formu – ve hazzın da kendisi – korunamayabilir ama cinsel arzunun türlerin üremeyle bir ilişkisi yoktur.³¹

Üst-insan tipolojisine zıt olarak Nietzsche *Böyle Buyurdu Zerdüş'te* hayatta kalma ve kendini koruma dürtüsünün birincil olarak bedenleştiği son insanı şöyle resmeder:

[Son insan] yaşamının zor olduğu bölgeleri terk etmiştir, sıcaklığa ihtiyacı olduğu için. Bu insan yine de komşusunu sever ve komşusuyla birbirine sürtünür, sıcaklığa ihtiyacı olduğu için.³²

Darwin'in tek tipoloji olarak sunduğu, hayatta kalma dürtüsünün başat olduğu insan, Nietzsche'nin son insan olarak ele aldığı insandır. Nietzsche'ye göre bu tip tehlikeden kaçınır ve rahatlık peşindedir. Kişisel tatmini, hayatta kalması ve uzun, olaysız, hareketsiz bir yaşam onun arzu ettiği en temel şeylerdir. Bu tipler üstün özelliklerinden dolayı değil, yeterli enerji ve yaratıcı öz-olumlamları için harcayacak yüksek istençleri olmadığından dolayı hayatta kalırlar. Aslında bunların tehlikeli yaşama dayanma ve mücadele içinde olma yetenekleri yoktur. Böylece hayatta kalmayı kendi içgüdüsel gerçekliklerinin bir dışavurumu olarak görme yerine bunu erdem olarak saymaktadırlar.

Bu insanlar için yeryüzü çok küçük bir yer haline gelmiştir ve bunlar her şeyi küçültmüşlerdir. Bunların türü toprak piresi gibi kökü kazınmaz hale gelmiştir; son insan en çok yaşayacak olandır.³³... Sıradan ve benzer olan insanlar her zaman daha avantajlıdır; fakat istisnai, ender, rafine ve anlaşılması zor

³¹ Friedrich Nietzsche, *Kritische Studienausgabe*, IX, s.234, Dirk R. Johnson, *Nietzsche's Anti-Darwinism* içinde, s.62.

³² Friedrich Nietzsche, *Thus Spoke Zarathustra*, “Prologue”, §5.

³³ *Ibid.*

olanlar daha kolay yalnız kalırlar ve bu kendi yalnızlıklarında kazalara daha eğilimlidirler ve nadiren yayılırlar.³⁴

Bu bağlamda, bir amacın ya da bir yararın eşlik ettiği herhangi bir evcilleştirme ya da yetiştirme çabası üst-insana ait (*übermenschlich*) olmayan dürtülerin mücadelesidir. Soylu bir yaşam sürmeye çalışan Nietzsche *İşte İnsan*'da şöyle demektedir: “Benim hayatımda böyle bir mücadelenin izlerine rastlayamazsınız... Ben böyle bir deneyimi hiçbir zaman yaşamadım.”³⁵ Çünkü doğal olan, yani bu rastlantısallığın sebebi, güçlerin arasındaki çatışmanın merkezi olmayan, açık uçlu çatışma olmasıdır. Bu çatışmada her bir biyolojik tip kendi gücünü kendi varlık yorumu ile birlikte ilerletmek, yükseltmek ister. Yaşamın herhangi bir tarihsel yorumu dominant istençlerin belirli bir yapısının ya da buna tekabül eden fizyolojik benzer istenç yapılarının sonucunda ortaya çıkar. Yani daha uygun, üstün (*fitter*) bir tip sonucu değil. Tipler arasındaki mücadele aslında iki veya daha fazla biyolojik oluşumun kendi güçleri arasındaki çatışmasından başka bir şey değildir.

Bu bakımdan, Darwin'in anlayışına göre sadece doğanın kurallarını kurduğu, oyuncuların önce birbirine eşit olduğu ve rekabetin sonucunda en uygunun ortaya çıktığı tek bir oyun alanı var. Nietzsche'ye göre ise pek çok oyun alanı var ve oyuncular birbirinin eşiti değiller. Her oyuncu kendi kurallarını ve ideal koşullarını yerleştirmeye çalışmaktadırlar. Doğa tek, birleşik bir doğa değil. Aksine doğa her oyuncunun kendi kurallarına göre istencini yansıtmaya çalıştığı pek çok oyun alanının üst üste gelmesi ve kesişmesinden meydana gelmektedir.

Nietzsche'nin sisteminde güçlü olan zayıfın oyun alanında zayıf olan da güçlünün oyun alanında devam edemez ve yok olur. Fakat güçlü olanın pek çok oyun alanı olmasına rağmen zayıf olanın tek bir oyun alanı vardır ve bunu hayatta kalmak adına güçlü olanlara dayatır ve sürpriz olmayan bir şekilde bu mücadelenin sonucunda en uygun olarak hayatta kalır. Nietzsche'nin okumasına göre, uygarlığın ortaya çıkışı ve gelişmesini göz önüne aldığımızda, en güçlü ve en uygun istenç olmamasına rağmen, zayıflamış Hristiyan istenci baskın hale gelmiştir. Daha temel düzeyde söylemek gerekirse, Nietzsche hayatta kalanın en güçlü, en uygun insan tipi olduğu iddiasına karşı çıkar ve bu ahlaki perspektifin insanın doğal dürtülerinden ve içgüdülerinden bağının kopmasını da beraberinde getireceğini iddia eder. Kısaca belirtmek gerekirse, uygarlık sürecinin sonucunda reaktif istençler

³⁴ Friedrich Nietzsche, *Beyond Good and Evil*. Reginal J. Hollingdale (çev.). Indianapolis, London: Penguin, 1990, §268.

³⁵ *Ibid.*, §9

aktif olanlar üzerinde tahakküm kurmakta ve yüksek ya da mükemmel tipte hayvanlar ya da hayvan-insanlar zayıf olanlara kaybetmektedirler.

Ahlakın Soykütüğü birinci makalesinde ortaya koyduğu üzere, Nietzsche uygarlığın ortaya çıktığı tarihsel süreçte herhangi bir ilerleme ya da evrim görmemektedir. Aksine soylu olanın kuşatıldığı ve uygarlığın yapıları tarafından hapsedildiğinin hikâyesini anlatır. Buna ek olarak da Hristiyan ahlakın galip gelmesiyle birlikte doğal şiddetin ahlaki iyiye kanalize edildiğini iddia eder. Nietzsche pek çok kabilenin ve birliğin uygarlığın ortaya çıkması sürecinde yok olduğunu göstermeye çalışırken Darwin için bu durum önceki durumlardan çok daha barışçıl ilişkilere, işbirliğine neden olur³⁶. Yine de Darwin'in de kafası savaşçı değerler konusunda karışıktır.

Yoldaşlarına ihanet etmektense kendini feda etmeye hazır olan genel olarak kendisinin bu soylu karakterini miras alacak pek yavru bırakamayacaktır. Her zaman savaşta ön saflarda yer almak isteyen ve özgürce hayatlarını başkaları için tehlikeye atan en cesur insanlar ortalama olarak diğer insanlardan çok daha fazla sayıda yok olacaktır. Bu nedenle, bu erdemlerle ya da üstünlük standartlarıyla donatılmış insanların sayısının doğal seçim ile ya da en uygun olanın hayatta kalmasıyla artması çok düşük bir ihtimaldir (şunu aklımızda tutmalıyız burada bir kabilenin diğerine karşı galip geldiği bir durumdan bahsetmiyoruz).³⁷

Burada Nietzsche'nin ortaya koyduğu problem Darwin'in halen daha az cesur, toplumun refahı ve güvenliği ile daha az ilgili insanları daha pozitif görmesi ve hayatta kalanı en uygun olarak gösterme çabasıdır. Darwin bu çelişkiyi özgecil erdemlerin daha geniş mücadelede daha etkili olduğu iddiasıyla açıklamaya çalışıyor.

Aynı ülkede yaşayan iki ilkel kabilenin rekabet için karşı karşıya geldiği durumlarda, eğer bir kabile (diğer durumların eşit olduğu durumlarda) daha çok cesur, duygudaş ve birbirini tehlikelere karşı uyaran, birbirlerine yardım eden ve koruyan sadık üyelerden oluşuyorsa hiç şüphe yok ki bu kabile en iyiyi başarır ve diğerini yener.³⁸

³⁶ Friedrich Nietzsche, *Anti-Christ*. Aaron Ridley & Judith Norman (çev.). Cambridge: Cambridge University Press, 2005. §22.

³⁷ Charles Darwin, *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. s.163.

³⁸ *Ibid.*, s.166.

4. Darwin'in Tek Yönlü Anlayışı ya da Nietzsche'ye Göre Hristiyanlığın Devamı Olarak Darwin Düşüncesi

Nietzsche için Darwin'de sorgulanması gereken hem “insan” hem de “doğa” üzerine nesnel, bilimsel görüşlerin ortaya konduğu iddiasıdır. Çünkü bu yaptıklarıyla, Darwin ve Nietzsche'den önce soykütük çalışmaları yapanlar sanki mümkünmüş gibi, yani kendileri doğal tarihin dışındaymışlar gibi, doğanın ve canlıların değişimini ve gelişimini bu bilimsel nesnel noktadan anlatmaya çalışmışlardır. Darwin de nesnel olduğu iddiasıyla ahlakın kökeninde tek bir kaynak vardır, der: insanın içgüdüsel sempatisi ya da duygudaşlığı. Bu sempatik duygulanmanın yaşamın da kökeninde olduğu vurgusunu yapar. Fakat Nietzsche'ye göre insanın olağan durumu ahlak dışıdır, ahlaktan bağımsızdır. Bu durumda insanın pozisyonu ahlak dışı bir güç yansıtmasından ya da masum bir egoizmden başka bir şey değildir.

Darwin'den farklı olarak insana ve diğer canlılara içkin bir ahlak duyarlılığı varsaymadığı için Nietzsche'nin dışa dönük gücün diğerleri üzerinde nasıl çalıştığını açıklaması gerekmektedir. Buradan ahlak Nietzsche'ye göre tarihsel bir sürecin sonucunda ortaya çıkmıştır. Kısaca söylemek gerekirse, ahlakın nedensel, evrimsel bir hesabının yerine tarihsel ve psikolojik bir sürecin sonucunda ortaya çıktığını söylemeliyiz.

Buna ek olarak *Ahlakın Soykütüğü*'nde gözlendiği gibi Nietzsche'nin anlatısının çok katmanlı bir yapısı vardır. Nietzsche'ye göre ahlakın ortaya çıkışını açıklayan – tarihsel gerçeklerin ya da olguların yerine – sadece tarihsel yorumlar olabilir çünkü ahlak bireysel çatışan istençlerin ve yorumların bir sonucudur. Eğer tek bir tarihsel okuma zorunluluğu var ise bu yalnızca zayıf istençlerin kendi ahlaki yorumlarını doğaya dayatma amaçlarından kaynaklanmaktadır. Nietzsche'nin kendisi de ahlak üzerine olan düşüncelerinin hipotezlerden başka bir şey olmadığını söyleyecektir.³⁹

Nietzsche için tarih değişken güç istencinin burada ve şimdi olan ifadesinden başka bir şey değildir. Bundan dolayı soykütük çalışması yapan herhangi biri tarafsız olduğunu iddia etse de doğası gereği aktif olarak tarihsel süreçte yer almaktadır ve böylelikle doğası gereği bunu yazıya dökerken taraf seçmek durumundadır. Ahlakın Soykütüğü ahlaki anlatının ya da yorumun ardında yatan güç istencine karşı koymak ya da yüzleşmek isteyen öznel bir polemiktir. Tarih burada ölü bir metin değildir, aksine bireysel istençlerin çatışmalarının bedenleşmiş halidir. Yani Darwin için doğa sabit bir yorumlama ile anlaşılabilirken, Nietzsche'ye göre doğa ancak çatışma halinde bulunan zayıf ve güçlü istençler ile anlaşılabilir.

³⁹ Friedrich Nietzsche, *On the Genealogy of Morality*, “Preface”, §4.

Bu bağlamda, Nietzsche'ye göre rahip anlayışı kaybolmadı, sadece farklı dışsal formlarda aynı tip içgüdüsel istençleri çekmeye devam ediyor. Bu anlamda, endüstriyel modern çağ tabiatı gereği orta çağa üstün değildir. Orta çağ rekabetçi ahlaki istençlerin varoluşlarının ideal biçimi için yorumlayıcı bir sistem koydukları ve diğer bütün var olan ve tehdit eden istençlerin başarılı bir şekilde marjinalize edildikleri bir zaman dilimidir. Fakat 19. Yüzyılda bu ahlaki istençlere karşı bir başarı olarak görülen bilim adamlarının çalışmaları ise bilimsel doğrunun idealine sonuna kadar bağlıdır.

Darwincilerin evrime ve hakikate olan inançları onları mücadeleyi aydınlanma ve boş inanç arasında şekillendirmek durumunda bırakmıştır. On dokuzuncu yüzyıl biliminin yaptığı gibi asketik/çileci ideallere karşı savaşır gibi görünürken aslında onların en yüksek zaferi için yol kat etmektedirler. Bilim ve çileci idealler aynı temele dayamaktadırlar. Şöyle ki ikisi de hakikate değerinden fazla kıymet vermekteler. Daha doğrusu ikisi de hakikatin eleştirilemeyeceği ve incelenemeyeceği konusunda aynı inancı taşımaktadır. Ve böylelikle, bu ikisini müttefik hale getirmektedir.⁴⁰

Bilimin gelişmeleri insanı canlılığın merkezindeki konumundan etmemiştir, sadece insanın bu konumunu gizlemektedir. İnsan aşağı inen bir patikadaymış ve merkezden yuvarlanarak uzaklaşıyormuş gibi görünüyor. Bütün bilimler, doğal ya da doğal olmayan, bugün insanı önceden sahip olduğu kendine güveninden söz etmemeye zorluyor gibi fakat bu durum insanın kendini [merkeziliğini, güvenini] gizlemeden başka bir şey değil.⁴¹ Darwinizm'deki evrim gerçeklerinin Hristiyanlıktaki inanca ve batıla dayanan yorumların yarışmacı bir seti olduğunu göstermek için Darwin'in anlayışında yer alan doğanın gizli niyetlerine bakmamız yeterli.

Dışı kuşların binlerce nesil boyunca en iyi sesli, en güzel erkekleri güzellik anlayışlarına göre seçerek çok belirgin bir değişiklik yapmamaları için bir sebep göremiyorum.⁴²

Darwin'in anlayışının asketik/çileci yaşam ilkelerinin bir yorumunun devamı olduğunu daha iyi açıklamamız için bazı noktalara vurgu yapmamız lazım. Öncelikle, bu anlayış varlığın total betimlemesini tek bir ilkeye dayanarak ele alır – doğal seçilime dayanan evrim anlayışı ki bu durum bu ilkenin asketik/çileci bir pozisyon alarak kendini yaşamın dışına yerleştiriyor. Ayrıca, önkoşulsuz bir bilgi iddiasında olan Darwinizm'e karşı Nietzsche böyle bir bilginin mümkün olmadığını ve her zaman önceden bir

⁴⁰ Friedrich Nietzsche, *On the Genealogy of Morality*, III, §25.

⁴¹ Friedrich Nietzsche, *On the Genealogy of Morality*, III, §25.

⁴² Charles Darwin, *The Origin of Species*, s.69.

felsefe ve bir inancın yer aldığını ve bu durumun bilgiye bir yön, bir anlam, bir limit, bir metot ve bir yaşama hakkı verdiğini iddia ediyor.⁴³ Üçüncü olarak ise bilimsel çilecilik ahlakı sorgulamak, zorlamak ve hatta alaşağı etmek istese de kendisini doğanın dışında konumlayarak aynı doğa dışı yapıyı, çileci güç istencini, korur. Böylelikle bilim insanı kendinin cisimleştirdiği ve tanımladığı yüksek hakikate göre yaşamı yargılar ve ahlaka bir yaşam ilkesi olarak hiçbir zaman meydan okumaz. Çünkü modern bilim kendi hakikat istencini henüz sorgulamamıştır.⁴⁴ Nietzsche'nin bu pozisyonunun yol açtığı şey "hakikat" arayışının aslında eski bin yılın çileci idealinin bir kalıntısı olarak yeniden incelenmeye tabi tutulması gerekliliğidir. Böylelikle üstün tip fizyolojik zayıflığın semptomlarını ve "hakikat"ın siren-çağrısının arkasındaki yalanı fark edecektir.

Sonuç

Ahlakın verili olmadığını, içgüdüsel güç istençlerinin sonsuz şimdide ve burada çatışmasından doğan psikolojik bir yapı olduğunu söylemesiyle, Nietzsche Darwin'in düşüncelerini aşırı, radikal sonuçlara taşımış ve böylelikle evrimci anlayışı merkezinden başlayarak altüst etmiştir. Buna ek olarak Nietzsche Darwin'in teorisinin diğer olanaklı yorumlarla beraber var olan bir yorumdan daha fazlası olmadığını, teorik baskınlığının ve değerlendirme standartlarının içgüdüsel istençlerin süreksiz kümelenmesinden başka bir şey olmadığını iddia eder. Bununla bağlantılı olarak, Darwin tüm canlılığın değişimini tek bir ilkeye – i.e., doğal seçilime – dayanarak okuduğu için Darwin'in anlayışı çok katmanlı bir okuma yerine canlılığı bir yönden okumamıza neden olur. Zayıf istenç kümesinden kaynaklanan bu okumayla hayatta kalma dürtüsünün canlılık için başat dürtü olduğu sonucuna ulaşırız. Böylece değişen çevre koşullarına rağmen hayatta kalmayı başaran türleri daha gelişmiş türler olarak görürüz. Değişen çevre koşulları devam ederken hep daha gelişmiş canlı türleri kazanmış oldukları gelişmiş özellikleri ile birlikte hayatta kalır. Böylelikle evrimsel süreçte canlılık tek yönlü olarak gelişime doğrudur. Fakat Nietzsche bu bakış açısına üst insan anlayışıyla karşı çıkar ve hayatta kalmaya çalışan ya da kendini koruma dürtüsünün başat olduğu türlerin aslında güçsüzlüklerinden ötürü değişen çevresel faktörlere kendi istençlerini dayatamayan ve bundan dolayı da hayatta kalmaya çalışan sürüler olarak görür. Fakat sağlıklı ve güçlü bireyler bu değişen koşullarda istençlerinin doğrultusunda hareket

⁴³ Friedrich Nietzsche, *On the Genealogy of Morality*, III, §24.

⁴⁴ *Ibid.*, §27

edenlerdir. Böylece, Nietzsche'ye göre koşullara reaksiyon göstererek yaşamaya çalışan sürülerin yanında bu koşulları kendilerine göre iyi ve sağlıklı bir şekilde yaşamaya çalışan aktif, üstün ya da güçlü bedene sahip bireyler vardır.

Nietzsche'nin üstün tipi açık bir şekilde Darwin'in dünyasında – en uygun olmayan olarak – “hayatta kalmaz” ve yok olur, çünkü en uygun olanın hayatta kalması ilkesi üstün tipin hayatta kalamayacağı bir çeşit istencin ya da istenç kümesinin güç istencinin baskınlığını yansıtmak anlamına gelir. Örneğin, belirli bir toplumsal grubun – mesela, on dokuzuncu yüzyılın endüstriyel ve teknokratik grubunun – belli bir süre için başarısı ve hayatta kalması onların o çağda ve tarihte içgüdüsel uygunluğunu ya da diğer sınıflara olan üstünlüğünün kanıtı olamaz. Aksine, bu belirli bir biyolojik istençlerin ya da istenç gruplarının varoluşsal koşullarını diğer biyolojik, tarihsel istençlere başarılı bir şekilde ve belirli bir süre içerisinde dayattığını ve böylelikle hâkimiyet kurduğunu gösterir. Gerçek şu ki Darwin işlevselci bir paradigmayla (hayatta kalan/en uygun olan) çalışmaktadır ama rekabeti ahlaki bir evren çerçevesinde ele aldığı ya da anladığı için bu şekilde ahlaka meydan okumada başarısız olmuştur. Türlerle ait bireylerin arasındaki duygudaşlığın türlerin hayatta kalmasında önemli olduğunu vurgulayarak sürü ahlakına önem atfeder ve doğal seçilimi yaşamın dışında yaşamı kurgulayan ilke olarak ele aldığı için görünürde karşı çıktığı Hristiyan anlayışını tekrarlamıştır.

KAYNAKÇA

- Acampora, Ralph R., "Nietzsche's Feral Philosophy: Thinking through an Animal Imaginary". Christa Davis Acampora and Ralph R. Acampora (ed.), *Nietzschean Bestiary: Becoming Animal Beyond Docile and Brutal* içinde. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Allison, David B. Allison, *The New Nietzsche: Contemporary Styles of Interpretation*. Cambridge: MIT Press, 1977.
- Darwin, Charles, *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Darwin, Charles, *The Origin of Species*, Gillian Beer (ed.). Oxford: Oxford University Press, 1996.
- Deleuze, Gilles, "Active and Reactive". David B. Allison (ed.), *New Nietzsche* içinde. New York: Delta Book, 1977.
- Ham, Jennifer, "Taming the Beast: Animality in Wedekind and Nietzsche". Jennifer Ham & Matthew Senior (ed.), *Animal Acts: Configuring the Human in Western History* içinde. New York: Routledge, 1997.
- Johnson, Dirk R., *Nietzsche's Anti-Darwinism*. Cambridge: Cambridge University press, 2010
- Moore, Gregory, *Nietzsche, Biology, and Metaphor*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Nietzsche, Friedrich, *Anti-Christ*. Aaron Ridley & Judith Norman (çev.). Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Nietzsche, Friedrich, *Beyond Good and Evil*. Reginal J. Hollingdale (çev.). Indianapolis, London: Penguin, 1990.
- Nietzsche, Friedrich, *Ecce Homo*. Aaron Ridley & Judith Norman (çev.). Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Nietzsche, Friedrich, *On the Genealogy of Morality*. Maudemair Clark and Alan J. Swenson (çev.). Indianapolis: Hackett, 1998.
- Nietzsche, Friedrich, *The Gay Science*. Walter Kaufmann (çev.). New York: Random House, 1974
- Nietzsche, Friedrich, *The Will to Power*. Walter Kaufmann and Reginal J. Hollingdale (çev.). New York: Random House, 1968.
- Nietzsche, Friedrich, *Thus Spoke Zarathustra*. Reginal J. Hollingdale (çev.). London: Penguin Books, 1969.

“Bir Anti-Darwinist Olarak Nietzsche”
Zülfükar Emir ÖZER

Nietzsche, Friedrich, *Twilight of Idols*. Aaron Ridley & Judith Norman (çev.).
Cambridge: Cambridge University Press, 2005.